

A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA AZ 1897. ÉVBEN.

Az 1897. év nevezetes gyarapodásokkal gazdagította a könyvtár anyagát. A nyomtatványok osztálya az 1896. évben ajándék útján idekerült Horvát Árpád-féle könyvtár beváló anyagának beosztásával, a Darnay Kálmán által ajándékozott Kisfaludy Sándor-féle könyvtárral, a kéziratár és levéltár az ezredéves orsz. kiállítás történelmi főcsoportjából az erre rendelt külön alap segítségével megszerzett rendkívül becses másolati és fénykép-anyaggal, valamint két kiváló írónk (Hugo Károly és Szigligeti Ede) irodalmi hagyatékának megszerzésével és több letéteményezett családi levéltárral nem közönséges mértékben szaporodott.

A szaporodás nagy mérvének megfelelőleg a tisztviselői kar fokozódott buzgalommal fáradt azon, hogy a könyvtári feldolgozás a gyarapodás mögött ne maradjon és sikerült is elérnie, hogy a gyarapodásnak leginkább kitett osztályok (a nyomtatványi és levéltári osztály) az anyag könyvtári feldolgozása tekintetében nagyobb hátrálékok nélkül zárhatták le az évet, sőt egyik osztály (a kéziratár) az anyag egy részének, az irodalmi levelezéseknek intenzivebb feldolgozásához is hozzá foghatott.

A könyvtár gyarapítása érdekében a tisztviselők közül többen hivatalos kiküldetésekből részesültek. Így *Fejérpataky László* egyet. tanár és igazgató-őr két ízben Bécsbe utazott a kihalt gr. Blagay-család levéltára és egy nagybecsű török-magyar oklevélgyűjtemény megszerzése érdekében. *Schönherr Gyula* levéltárnok Kemenes-Mihályfán a Vidos, Sajó-Örösön a Melczer és Margonyán a Dessewffy családok levéltárait vette át mint örök letéteményeket a Múzeum számára. Dr. *Erdélyi Pál* segédőr, dr. *Sebestyén Gyula* könyvtári segéd és *Kerekes Pál* laboráns Sümegen részletes

jegyzék mellett vették át Kisfaludy Sándor könyv- és levéltárát. *Horváth Sándor* levéltári gyakornok Nagy-Záblatra (Trencsénm.) a gr. Teleki Elemér tulajdonát képező levéltár átvétele céljából küldetett.

Ezen hivatalos úton kívül a könyvtár tisztviselői közül többen a Nagyméltóságú Miniszter úr kegyes gondoskodása következtében a könyvtári administratio szempontjából nagy fontosságú tanulmányutakat tettek, melyekről szóló tartalmas jelentéseik a könyvtár folyóiratában láttak napvilágot. Így *Kollányi Ferencz* ör a M. Tud. Akadémia támogatásával Olaszországban hosszabb ideig tartó tanulmányutat tevén, ez alkalommal oly megbízásban részesült, hogy az olaszországi múzeumok és kivált a könyvtárak szervezetét és belső kezelését, különösen a nyomdai köteles példányok szempontjából, tanulmányozza. Dr. *Erdélyi Pál* segédőr a londoni könyvtári, dr. *Esztegár László* könyvtári segéd pedig a brüsszeli nemzetközi bibliografiai értekezletre küldettek, hogy ott, mint a M. Nemz. Múzeum képviselői, a könyvtártan mai állapotával és vezérlő elveivel közvetlen szemlélet alapján ismerkedjenek meg. A Magyar Nemzeti Múzeum megfelelő javadalmi tételéből nyert segélylyel Dr. *Schönherr Gyula* levéltárnok Zarában és Velenczében végzett tanulmányokat, mely utóbbi helyen kivált az ottani állami levéltár berendezését és kezelését tette tanulmány tárgyává.

A könyvtári gyarapodás nagy mennyiségű anyagának elhelyezése nagyobb mérvű bútorszaki és berendezési munkálatok megtörténtét tette szükségessé. A már igen nagy mértékben mutakozó helyszükén a még rendelkezésre álló helynek lehető kihasználásával kellett segíteni. Így készült nyolcz keresztszekrény a kéziratok és egy kettős-szekrény a levéltárban az ezredéves orsz. kiállítás alkalmával megszerzett pecsétlenyomat-gyűjtemény számára. Legnagyobb mérvűek a levéltár részére történt átalakítások. A múzeumi épület földszintjén öt helyiség bútoroztatott be, melyek közül három az örvendetes módon gyarapodó családi letétemények elhelyezésére szolgál; egyik ezek közül délutáni és esti dolgozó helyiségnek is berendeztetett; egy helyiségben pedig a könyvtár duplumai számára a rendszeres kezelés céljából állványok készültek s az itt elhelyezett másodpéldányok lajstromoztattak.

A személyzeti létszámban az év folyamán nagyobb változás nem történt. A tisztikarnak egyik nagyérdemű tagját, id. *Szinnyei*

József hírlapkönyvtári őrt Ő Felsege a királyi tanácsosi czímmel méltóztatott kitüntetni. Az 1897. évi állami költségvetéssel a könyvtárnál egy új szolgálai állás rendszeresítettén, arra *Sáfár István* neveztetett ki; ez ujonnan szervezett állással a könyvtári alkalmazottak létszáma: 13 tisztviselő, 4 díjnok, 1 laboráns, 6 szolgál, 2 felvigyázó; összesen 26.

A könyvtár folyóirata, a *Magyar Könyvszemle*, évnegyedes füzetekben a lefolyt éven át is pontosan megjelent, kiváló figyelemmel kísérvén a bibliografia mostani állását és ismertetvén a könyvtár életében előforduló minden nevezetesebb mozzanatot. A folyóirathoz mellékletképen az 1896. évi magyarországi hírlap-irodalom jegyzéke járult, mely a könyvtárba érkező kötelesepéldányok alapján állítottatott össze.

A hivatalosan elintézett könyvtári ügyszerabok száma 580-ra rúgott.

A könyvtár egyes osztályainak állapotát az alábbi adatok mutatják.

I. A *nyomtatványok* osztályára nézve az 1897. év nagyfontosságú törvényes intézkedést léptetett életbe. A sajtótermékek köteles beküldéséről intézkedő 1848. évi XVIII. törvényezikk helyébe a magyar törvényhozás új, az igényeknek teljesen megfelelő törvényt alkotott, az 1897. évi XLI. törvényezikket, mely a múzeumot abba a helyzetbe fogja juttatni, hogy a magyar szellem irodalmi termékeinek igazi letéteményesévé legyen, hogy így nemzeti, kulturális és tudományos céljait teljes mértékben megvalósíthassa.

Az osztály gyarapodása különben a következő: köteles példányokban 5461 drb, ajándék útján 4039 drb, vétel útján 989 drb, áthelyezés útján (a múzeum és a könyvtár egyéb osztályaiából) 751 drb, csere útján 12 drb; összesen 11.252 drb és még 3586 drb apró nyomtatvány.

Ez anyaghoz járul még 1705 mű, melyek a szentiváni dr. *Mészáros Károly* által az 1896. év folyamán ajándékozott Horvát Árpád-féle könyvtárból a múzeum számára eddigelé kiválasztattak, míg a könyvtárnak eddig feldolgozott 3577 művéből 1873 mű bizonyult a múzeumban meglevőnek; ezek tehát a könyvtár teljes feldolgozása után az ajándékozó intentiója szerint a budapesti egyetem böcsészeti karán létesített szemináriumok és az Eötvös-kollégium könyvtárai között fognak szétosztatni.

Az ajándékok közt kétségtelenül a legnevezetesebb az, a melyben szentmártoni *Darnay Kálmán* részesítette a könyvtárat. Az általa ajándékozott Kisfaludy Sándor-féle könyvtár a legértékesebb szerzemények egyike, mely nemcsak irodalomtörténeti, hanem könyvtári szempontból is nagy fontossággal bír. A 2149 darabra menő könyvtár, mely ritka teljességében maradt fenn, a költő szellemi világának tükre.

Egyéb ajándékok közül kiválik két régi magyar nyomtatvány 1596 és 1610 évekből, melyek csak egyetlen példányban ismeretesek; mindkettőt *Knauz Nándor* pozsonyi nagyrépost ajándékából szerezte meg a könyvtár.

A többi ajándékozók teljes névsora: Dr. Áldásy Antal, Alsó-Fejérmegye alispáni hivatala, Asbóth Oszkár, Astor-könyvtár New-Yorkból (3 drb), Athenaeum r. társ., Austerlitz Zsigmond, Balch Thomas Willing Philadelphiából, Balics Lajos, Baloghy Dezső, Bécsi tud. Akadémia, Berecz Ede, Berzeviczy Egyed, Besseney-szoborbizottság, Bölcsészethallgatók segítő egyesülete Budapesten, Brünni benzések könyvtára, Brünni Museum Francisceum, Brüsszeli kir. könyvtár, Budapesti kegyesrendi főgymnázium igazgatósága és házfőnöksége (19 drb), Budapesti tud. egyetem bölcsészeti kara (34 drb), Budapesti sz. fővárosi képzőművészeti bizottság, Budapesti szobrászok szakegylete, Bunyitay Vincze, Central-Commission (k. k. statistische) Bécsből, Chicagai John Crerar Library, Dr. Csuday Jenő, Dr. Czobor Béla, Darvai Ármin, Demographiai kongresszus titkári hivatala, Dézsi Mihály, Dunántúli ág. ev. hitv. egyházkerület, Éble Gábor, Egri érseki iroda, Egri érseki lyceum, Egyetemi könyvtár Budapesten, Emke titkári hivatala, Eperjesi Széchenyi-kör, Erdélyi Béla, Erdélyi Pál (3 drb), Esti Ujság szerkesztősége, Esztegár László, Ezredéves orsz. kiállítás igazgatósága, Fábián Placid, Falussy Gusztáv, Fejérpataky László (342 drb), Ferenczrendiek pozsonyi és szolnoki tartományfőnöksége (2—2 drb), Ferenczy József, Főkapitányság, Földművelésügyi m. kir. ministerium, Franzenau Ágost, Galgóczy Károly, Gohl Ödön (8 drb), Helle Károly, Herczegprimási iroda, Dr. Hodinka Antal, Horn Emil Párisból (5 drb), Horowitz Lajos, Horváth Géza, Horváth Ödön, Irányi Dániel örökösei (229 drb), Ismeretlen (2 drb), Istvánffy Gyula (2 drb), Izraelita magyar irodalmi társaság, Dr. Jankó János, Judavits Lázár, Junker Károly, Karácsonyi Aladár, Karácsonyi

János, Kármán József, gr. Károlyi-család, Kelen István, Kempf József, Képviselőházi iroda, Kereskedelmi m. kir. ministerium, Kerntler Ferencz, Kisch Gusztáv, Knauz Nándor (15 drb), Kollár Jánosné, Kondor József, Krakói tud. Akadémia, Lánczy Gyula, Láng Menyhért, Lázár Imre, Linzi Múzeum, Lovassy Sándor, Ludovika-Akadémia, Mády Ferencz, Magyar földtani intézet, Magyar Hirlap szerkesztősége, Magyar jogászegylet, Magyar kisednevelés és népoktatás kiadóhivatala, Magyar Könyvszemle szerkesztősége (78 drb), Magyar Rekorder Clevelandból (2 drb), Magyar szent korona országainak béke egyesülete (24 drb), Magyar tudományos Akadémia (85 drb), Major Gyula, Majorossy János, Makaraja Pratap Narayan Singh Bahadur Allahabadból, Makay Dezső, Margalits Ede (3 drb), br. Mednyánszky Dénes (97 drb), Mende Bódog, Mezőtúri ev. ref. egyház, Mihalik Sándor, Morse S. Edward, Nágel Ottó, Nagy Géza (5 drb), Népolvasótár szerkesztősége, New-Yorki Astor-könyvtár (3 drb), Oesterr. ung. Revue szerkesztősége, Olasz János, Országos erdészeti egyesület, Országos képtár, Országos protestáns árvaegylet, Országos statisztikai hivatal, Osztrák kereskedelmi ministerium, Osztrák-magyar bank, Palócz Ignác, Párisi Commission des échanges internationaux, Pesti ág. hitv. evang. egyház, Pesti izr. hitközség kórháza, Pintér Sándor, Pongrácz Lajos, özv. Pulszky Ferenczné (7 drb), Ráth György, Dr. Récsey Viktor, Réthy László, Rexa Dezső, Rothschild-könyvtár Frankfurtból, Dr. Rupp Kornél, Ruzitska Béla (5 drb), Salamon Vinczéné, Sárközy Imre, Sárosmegyei jótékony nőegylet, Schaefer Jakab, Schmidt Ferencz, Schönherr Gyula (33 drb), Dr. Sebestyén Gyula, Serajevoi gymnázium igazgatósága, Simon Gábor, Singer és Wolfner könyvkiadó hivatala, Stájerorsz. történelmi társulat, Dr. Szádeczky Lajos, Szalay Imre (6 drb), Szalay Sándor (50 drb), Szeben megye alispáni hivatala, gr. Széchenyi Gyula, Széchy Károly és neje (6 drb), Szedlák Mátyás, Szemnecz Emíl, Szigligeti Ede örökösei (10 drb), id. Szinnyi József (75 drb), Dr. Szinnyi József (257 drb), Szlávik Mátyás, Szögyi G. Vilmos, Takács Sándor, Technologiai iparmúzeum, Thallóczy Lajos (17 drb), Dr. Thar Károly, Törpényi Lajos, Turul szerkesztősége (38 drb), Ungváry Vilmos (14 drb), Upsalai egyetemi könyvtár, Vallás- és közoktatásügyi m. kir. Ministerium, Valparaisoi egyetem, Varga Otto, Varju Elemér, Veszprémi ev. ref. egyházmegye, Volf György, Walter

Gyula, Washingtoni Volta-Bureau, Wodianer könyvkereskedése, Zarándy A. Gáspár (4 drb), gr. Zichy Jenő, Zirz-czisztercei rend apátja, Dr. Zolnai Gyula. Az ajándékozók száma 176.

Könyvek vásárlására 2305 frt 85 kr., 623,5 német birodalmi márka és 150 lira fordítottatott. A vétel útján szerzett könyvek nevezetesebb darabjai: Pelbartus de Themeswar műveinek tiz különböző kiadása 1501—1589 évekből (189 márka és 20 frt); Hubertinus de Casali, Arbor vitae Jesu, Velence 1485 (150 lira); Fazio degli Uberti, Dita mundi, Vicenza 1474 (100 frt); Legendae sanctorum Hungariae, Velence 1512 (100 frt); Michael de Vratislavia Introductorium dialecticae, Strassburg 1515 (120 frt); Cicero Quaestiones Tusculanae, Bologna 1496 (65 frt); u. az Velence 1510 (60 frt); Aeneas Sylvius De ritu etc. Theuthoniae, Lipcse 1496 (60 frt); Michael de Hungaria Evagatorium, Köln 1499 (30 frt); Palaeologus M. Praecepta educationis regiae, Basel 1572 (40 frt); Bonfinius Symposion trimeron, Basel 1572 (30 frt); Baronius Annales Ecclesiastici 37 kötet (137 frt 50 kr.); magyarországi török csatákra vonatkozó olaszországi nyomtatványok 1684—1687 évekből 8 drb (51 márka) stb.

A nyomtatványi osztályt az olvasó-teremben 12.407 egyén vette igénybe, kik 25.658 művet használtak; a könyvtáron kívüli használatra pedig 1442 egyén 2108 művet vett ki. E számba azonban nincsenek beletudva azok, kik a belső dolgozó helyiségekben használták a könyvtár anyagát.

A lefolyt évben az új szerzeményekből 7072 mű osztályoztatott, melyekről 9327 czimlap készült. Tekintve, hogy a 11.252 darabra menő gyarapodásból 2149 darab a Darnay Kálmán által ajándékozott Kisfaludy-könyvtárra esik, mely mint ilyen részletes jegyzék kíséretében vétetett át s a könyvtár törzsállományába beosztva nem lesz, e számok bizonyítják, hogy a személyzet képes volt csaknem az egész gyarapodást könyvtárilag feldolgozni. Kötés alá 1350 mű adatott; míg a folyóiratoknak reklamálása 90 eset közül 40-szer vezetett eredményre.

A könyvtár új szerzeményei a jelen évtől kezdve, addig is, míg a feldolgozás sora rájuk kerül, betűrendben állítottak fel, mi azoknak rendszeres kezelését biztosítja. Hasonlókép egy e célra berendezett helyiségben helyeztetek el a könyvtár másodpéldányai, melyeknek lajstromozása folyamatban van. A m. kir. testőrség

alapítandó könyvtára számára 1278 darab választatott ki belőlük, és ezek pontos összehasonlítás után részletes jegyzék kíséretében át is adattak.

II. *A kézírattár* növekedése: köteles példányokban 10 fényképmásolat; ajándék útján után 245 kézirat, 6 irodalmi levél, 5 térkép, 10 fénykép; vétel útján 54 kézirat, 62 irodalmi levél, 190 fénykép a hozzájuk tartozó üveg-negatívokkal; áthelyezés útján 13 kézirat; csere útján 1 kézirat. Összes gyarapodás: 313 kézirat, 68 levél, 5 térkép, 210 fénykép; együtt 596 darab.

Az ajándékok közt irodalmi szempontból kiváló becsűek Hugo Károly kézíratai 10 kötetben, melyeket az elhunyt nagy tehetségű író rokona, Frankl Bernát ajándékozott a könyvtárnak, és kivált Szigligeti Ede irodalmi hagyatéka 92 kötetben, melyet az elhunyt örökösei juttattak a könyvtár birtokába.

Kisfaludy Sándornak könyvtárát 118 darab becses kézirat egészíti ki, melyeket szintén Darnay Kálmán ajándékából bír a könyvtár.

Az ajándékok közt kiemelendő még a kereskedelmi miniszter úrnak, mint az orsz. kiállítás elnökének ajándéka: öt történelmi térkép-rajz, melyek annak idején a kiállítás történelmi főcsoportja számára készültek.

Egyéb ajándékozók még: Athenaeum r. társ., Dr. Bartha József, Berzeviczy Egyed, Bognár Aladár, Gárdonyi Géza, Knauz Nándor, Országos levéltár, Thallóczy Lajos, Varjú Elemér.

Kézírattári anyag vásárlására 2631 frt és 57.60 lira fordított. A szerzemények közt kétségtelenül a legbecsesebb azon 188 fényképből álló gyűjtemény, mely az ezredéves orsz. kiállítás történelmi főcsoportjában kiállítva volt nevezetes magyar vonatkozású régi kéziratokról és Korvin-kódexekről, az e célra rendelt alap segítségével készült. E gyűjteménnyel a múzeum anyaga teljességében és becses voltában párját ritkítja.

Kiválóan érdekesek még Déryné eredeti naplói 12 kötetben, úgyszintén Kovachich Márton Györgynek és József Miklósnak levelezése és kézíratai, melyek vétel útján szereztettek meg; irodalmi szempontból becses Intze Mihály és családi körének levelezése Erdély XVIII. századi tudományos életét illetőleg. Továbbá Schmalkowszky két munkája a magyarországi és erdélyi szabadságharcz történetéről stb.

A középkori kéziratok csoportja vétel útján egy darabbal szaporodott s ez Arquatius Antoniusnak Prognosticon de eversione Europae című XV. századi kézírata.

Csere útján a kézírattár oly kódex birtokába jutott, melynek megszerzésére vajmi ritkán nyílik alkalom. Tvardko bosnyák királynak újabban megszerzett 1380. évi szláv okleveleért cserében a serajevoi bosnyák-hercegovinai orsz. múzeum átengedte a birtokában lévő Korvin-kódexet: Cyrillus contra Haereticos, melylyel a Múzeum Korvin-kódexeinek száma *tizenegyre* emelkedett. A bár csonkított állapotban fennmaradt kódex a kézírattárnak legbecsebb szerzeménye.

A kézírattárat 241 kutató látogatta, kik 774 kéziratot használtak; a Múzeumon kívüli használatra pedig 165 kézirat és 55 fénykép adatott ki.

A végzett munkát illetőleg mindenek előtt konstatalandó, hogy a régi növedék-napló kiegészítése az 1859—1892. évek közt történt, és régi mulasztások következtében felvétetlenül maradt gyarapodás beiktatásával befejeztetett. A folyó munkák mellett évekig tartó rekonstruálási művelet által mintegy 950 felvétetlen kézirat 1269 kötetben teljesen feldolgoztatott és a gyűjteménybe beosztatott. Az újabb szerzemények hátrálék nélkül czéduláztattak. A nagybecsű irodalmi levelezések teljesen újra rendeztetnek és róluk részletes mutató készül. Eddigélé 2044 levél 920 czédulával lajstromoztatott. A kézírattárban eszközölt nagyobb mérvű butorzási műveletek az egész anyag új rendezését és felállítását tették szükségessé. Kötés alá került 106 kötet kézirat.

III. A *hírlapkönyvtár* évi gyarapodása köteles példányokban: 960 évfolyam 67.302 száma, ajándék útján 22 évfolyam 725 száma, vétel útján 14 évfolyam 979 száma, áthelyezés útján 107 évfolyam 5823 száma; összesen 74.829 hírlapszám.

Ajándékozók a következők: Babics Béla, Ezredéves orsz. kiállítás igazgatósága, Gohl Jenő, Kárpáti Endre, Katinszky Gyula, Magyar Híradó szerkesztősége (New-York), Sturm Albert, Szalay Imre.

Hírlapok vásárlására 70 frt 20 kr. fordítottat. Ily módon szereztettek meg a Foia cz. brassói oláh ujság 1858. folyama, az az Oesterr. Courier 1849, a Magyar Hirmondó 1780/1, 1795. és a Divatcsarnok 1853/4 folyamai.

Áthelyezés útján a hirlapkönyvtár kivált Horvát Árpád könyvtárából gyarapodott, honnét több 1848/49-es ujság (köztük a Munkások Ujsága 1848-ból), továbbá az Üstökös, Borsszem Jankó, Bolond Istók teljes folyamai (1894-ig) helyeztettek át.

A hirlapkönyvtárat 1881 egyén látogatta, kik 4247 hirlap-kötetet használtak; múzeumon kívüli használatra pedig 44 térítvényen 187 kötet hirlap kölcsönöztetett. Összesen tehát 1925 egyén 4434 kötetet használt.

A végzett munkát illetőleg: 227 új hirlap 713 évfolyama czéduláztatott; 864 hirlap 44.870 száma revideáltatott. A reklamáziókhoz 782 czédula készült; 516 reklamáló levélben 7183 hirlapszám pótló beküldése kéretett, mely művelet 2471 hirlapszám beküldését eredményezte s így a reklamálás teljes sikerrel nem járt. Kötés alá 901 kötet hirlap került, minek költsége 1141 frt 14 krt vett igénybe.

IV. A *levéltár* gyarapodása ez évben rendkívüli nagy. Ajándék útján a gyarapodás 1469 drb irat, 2 nyomtatvány, 331 pecsétmás, 7 pecsétducz, 1 oklevél-fénykép; vétel útján 1627 irat, 77 fénykép; örök letétemény útján, az alább említendő családi levéltárakon kívül, 1681 drb irat; összesen tehát 5272 darab. E számhoz még hat, újabban letéteményezett levéltár anyaga járul (a Vidos, Melczer, Dessewffy, br. Radák, váradi Török családoké és gr. Teleki Elemér nagyzáblati levéltára), melyeknek még pontosan meg nem határozható anyaga a 20,000 darabot jóval meghaladja.

E gyarapodásból a Múzeum törzsanyagát 346 drb eredeti középkori oklevél, 22 oklevél-másolat, 1186 újabbkori irat és levél, 76 török-magyar irat, 91 czimeres levél és nemesi irat, 7 czéhirat, 240 drb 1848/9-es irat és nyomtatvány, 1 genealogia, 331 pecsétmás, 7 pecsétducz és 97 fénykép szaporítja.

Az ajándék útján megszerzett anyagból a nevezetesebbek a következők: A kereskedelmi m. kir. miniszter úr, mint az ezredéves orsz. kiállítás elnöke, a múzeumnak ajándékozta azon galvanoplasztikai pecsét-másolat sorozatot, mely a kiállítás történelmi főcsoportjában volt látható. A 330 darabot magában foglaló sorozat királyi, erdélyi fejedelmi és városi pecsétet tartalmaz és sphragistikai becse igen nagy.

A legbecsesebb ajándékok közé tartozik Darnay Kálmáné.

ki Kisfaludy Sándor könyvtárával egyetemben 1080 iratot adott át a Múzeumban elhelyezett Kisfaludy családi levéltár kiegészítésül. Hasonlóképen nagyon becses Thaly Kálmán orsz. képviselő ajándéka, ki 49 darab történelmi fontossággal bíró okiratot adott át és Pretzner Karolina úrnőé, ki br. Simonyi József óbester nemesi származására, hóstetteire és kilüntetéseire vonatkozó 76 darab iratot bocsájtott a múzeum rendelkezésére.

Az ajándék útján szerzett középkori okleveleknek talán legbecsesebb darabja az aacheni káptalannak 1370-ben Nagy Lajos királyhoz intézett levele, mely a király által ott alapított magyar kápolnára vonatkozik. E becses darab ajándékozója *Gelcich József* raguzai tanár. Ajándék útján kerültek a levéltárba a néhai Pulszky Ferencz tudományos és társadalmi kitüntetéseire vonatkozó oklevelek (39 drb), az elhunyt özvegyének ajándékából.

A többi ajándékozók: Áldásy Antal, Bárczay Oszkár, Bartha Miklós, Csornay Gábor, Ernyey József, Holenin szül. Rudnay Aranka, Knauz Nándor, Komlóssy Miklós, Konrád Mihály, Kovács Pál, Kún István, Madzsar Imre, Makovits József, Méhely Lajos, Mérei Gyula, Simonyi Zsigmond, Szigligeti Ede örökösei, Thallóczy Lajos, Turul szerkesztősége, Weisz Lipót, és három ismeretlen.

Oklevelek vásárlására 4511 frt 80 kr. és 10 bir. márka fordított, mely összegből azonban 2000 frtról egy becses levéltár megszerzésére a nm. minisztérium külön gondoskodott.

Ezen 2000 frtnyi vételár egy teljes, 168 mohácsi vész előtti oklevelet magában foglaló és összesen 577 darabot tartalmazó családi levéltár megszerzésére fordított. Túróczi megye egyik ősi családjának e levéltára, mely ritka teljességben jutott korunkra, a múzeumnak igen becses szerzeménye.

Egy másik nagyobb vétel (1000 frtért) Bécsben történt. E gyűjtemény 105 darab, Erdély történetére vonatkozó első rangú fontosságú török-magyar államokiratot foglal magában az 1661—91 évekből. A nagyszámú török athnamek és fethnámék az utolsó török deák, Rozsnyai Dávid kezétől származó hivatalos magyar fordítással vannak ellátva.

Nagyon becses az a gyűjtemény, mely másolatokban, fényképekben az ezredéves orsz. kiállítás történelmi főcsoportjában kiállítva volt levéltári anyagról készült. Erre a célra a törvény-

hozás által megszavazott alapból elkészült ez anyag lajstroma s a múzeumban berendezett másolási irodában 21 nevezetes középkori oklevél lemásoltatott, úgyszintén 59 czimerlevélről (32 festett czimer másával) vététt másolat, valamint a legrégebb és legnevezetesebb oklevelek lefényképeztettek.

Vétel útján szereztetett meg (220 frtért) egy a br. Skrben-skyek levéltárából eredő 167 darabból álló gyűjtemény, melyben kivált a III. Ferdinánd király alchimista kísérletezéseire vonatkozó darabok különös érdekűek.

Zárából nyolcz darab, tatárjárás előtti, magyar vonatkozású oklevél fényképe szereztetett meg, a levéltár e nembeli gyűjteményének teljesebbé tételére.

A családi levéltárak letéteményezése terén a lefolyt év kiválóan nagy eredményt mutat föl. A Múzeumba kerültek: 1. a *Kossuth* család levéltára, 584 darab irattal, közte a család 1479. évi czimerlevelével. 2. A kihalt *Blagay-Ursini* magyar grófi család levéltára 272 drb, legnagyobb részt középkori oklevéllel. 3. A koltai *Vidos* családé mintegy 3000 darab irattal (közte 22 darab középkori). 4. A kellemesi *Melczér* családé. 5. A *Desseuffy* család margonyai protestáns ágának levéltára. 6. A fiágon kihalt magyarbényei br. *Radák* családé. 7. Váradi Török Béla családi levéltárának az *Ethre* és *Sötér* családokra vonatkozó része. 8. Gróf *Teleki Elemérnek* a nagyzáblati uradalommal reá szállott levéltára. Ez öt utóbbi levéltár a közel multban vétetvén át, anyagának természetéről és mennyiségéről még kimutatás nem adható. Ezekkel együtt a Múzeumban letéteményezett családi levéltárak száma 42-re emelkedett.

A családi letétemények ez örvendetes gyarapodása következtében azok folytatólagos elhelyezésére alkalmas helyiség berendezéséről kellett gondoskodni, mely czélból a múzeumi épület földszintjén három szoba a megfelelő bútorzattal láttatott el és itt az anyag felállítása megkezdődött.

Korábbi letétemények közül a következő családi levéltárak nyertek az év folyamán kiegészítést: a Görgey, Kisfaludy, Dobos, Péchy, Szent-Ivány és a Thaly családoké.

A levéltárat 227 kutató látogatta, kik 32,111 iratot, 2 fényképet és 28 pecsétmást, összesen 32,141 darabot használtak; míg

a múzeumon kívüli használatra 68 téritvényen 435 irat, 47 pecsét-
más, 10 fénykép, összesen 482 darab adatott ki.

A végzett munkát illetőleg kiemelendő, hogy az újabb ki-
sebb szerzemények levéltárilag rendezettek. A régibb rendezetlen
anyagból a Hügyei Farkas és a Felsőbükki Nagy családra vonat-
kozó 4851 drb irat, valamint a régi Jankovich és Illésházy gyűj-
temény 4500 darabja feldolgoztatott; úgyszintén gróf Széchenyi
István levelei és iratai (879 drb).

Az annak idején a kéziratárból a levéltárba áttett kamarai
számadások és Verancsics-féle iratok revideáltván, egykori jel-
zetük szerint állítottak föl.

Az oklevelek csoportja, helynyerés céljából, a levelek csoport-
jával évrendben egyesítettet, mi az egész múzeumi levéltári
anyagnak áthelyezését tette szükségessé. Ez új rendezés követ-
keztében a középkori oklevelek gyűjteménye 152, az 1526-ik éven
innen iratoké 332, az 1848/9-es eseményekre vonatkozó
darabok gyűjteménye (ideiglenes elhelyezésben) 120 fiókot
tölt meg.

A családi levéltárak közül 1879 czéduával a Thaly-családé
lajstromoztatott; a Kossuth-családé is befejezéséhez közele; a többi
kisebb családi letétemény a gróf Széchenyiek nagy levéltárával
együtt felállítottatott. Folyamatban van a Balassa család levéltárá-
nak rendezése, valamint az 1894. évben megvett Kossuth Lajos-
féle irományoknak és levelezéseknek lajstromozása, mi a szerző-
dés értelmében csak az 1897. év elején volt megkezdhető.

A gyarapodás mellett meg kell emlékezni a levéltári anyag
apadásáról is. Ugyanis a br. Hellenbach család iratai (számszerint
14,233 drb), melyek annak idején a gr. Berényi család levéltárá-
nak függelékeként kerültek a Múzeumba, méltányossági okokból,
a levéltárat reklamáló br. Hellenbach Dénes úrnak jegyzék mellett
kiadattak. E körülmény azonban a múzeumban elhelyezett csa-
ládi levéltárak számában változást nem idézett elő, mert az a
letétemények között nem önállóan, hanem mint a gr. Berényi-
levéltár függeléke szerepelt.

Befejezésül beszámolunk arról az irodalmi s egyéb tuda-
mányos és társadalmi működésről, melyet a könyvtár tisztviselői
az 1897. év folyamán kifejtettek.

Dr. *Fejérpataky László* igazgató-őr.

1. A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára az 1896. évben. (M. Könyvszemle, 1897.)

2. Emlékbeszéd alsószopori Nagy Imre akadémiai r. tag felett. Felolvasva az Akadémia májusi összes ülésében. (Megjelent az Akadémiai Emlékbeszédek között.)

3. II. Endre arany bullájának czímere (Turul, 1897.)

4. A Hettyey család aragoniai czímere (Turul, 1897.)

5. A Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság működése az 1897. évben (Turul, 1897.)

6. Szerkesztette (Schönherr Gyulával együtt) a Turult, a M. Heraldikai és Genealogiai Társaság közlönyét.

7. Munkában: Zsigmondkori Oklevéltár, mely eddig 100-nál több levéltár anyagát foglalja magában.

Az oklevéltan és czimertan egyetemi ny. r. tanára; a M. T. Akadémiának rendes tagja és történelmi bizottságának előadója; a középiskolai tanárképző intézet és a történelmi szeminárium vezető tanára; a Magyar Történelmi, Orsz. Régészeti és Ember-tani és a M. Heraldikai és Genealogiai Társulatok ig. választmányi tagja; az utóbbi társulat titkára; múzeumi és könyvtári orsz. felügyelő.

Szinnyei József őr.

1. Magyar írók élete és munkái 42—47. füzet. (Jókély—Keszler, összesen 1132 életrajz.)

2. A magyar hirlapirodalom 1896-ban. (Melléklet a M. Könyv-Szemléhez.)

3. Czikkek a Pallas Nagy Lexikonában. (Magyar hirlapok.)

A M. Történelmi Társulatnak és a Heraldikai és Genealogiai Társaságnak választmányi tagja, a M. Tudom. Akadémia irodalom-történeti bizottságának kültagja, az »Otthon« írói körnek választmányi tagja.

Kollányi Ferencz őr.

1. Az olasz állami könyvtárak. Budapest, 1898. 31. l. 8-r.

2. Az albanói hegyek között. (Esztergom, 1897. május 2. szám.)

3. Pater Fermendzin. (Magyar Állam, Alkotmány, május 2. szám.)

4. A magyar ferenczrendiek története a XVI. század első felében. (Sajtkészen a Századok szerkesztőségében.)

5. Esztergomi kanonokok. (Munkában.)

6. Levéltári kutatások Rómában, Parmában, Milanóban. A Szent-István Társulat tudományos és irodalmi osztályának tagja.

Horváth Ignác segédőr.

Régi magyar irodalom 1531—1600. I. közlemény a M. Könyvszemle számára. (Sajtkészen mintegy hét iv.)

Dr. *Schönherr Gyula* segédőr, levéltárnok.

1. Nápolyi László trónkövetelésének külföldi vonatkozásai. Akadémiai székfoglaló; felolvastatott a M. Tud. Akadémia II. osztályának 1897 ápril 5-iki ülésén. (Kivonatban: Akadémiai Értesítő, 1897 deczemberi füzet. Egész terjedelemben: Értekezések a történelmi tudományok köréből, XVII. k. 4. szám.)

2. A Báznai család czimeres levele 1434-ből. (Turul, 1897. 2. füzet.)

3. Apróbb közlemények a M. Könyvszemle és Turul hasábjain.

4. Munkában: Nagybánya város monografiája.

5. Szerkesztette a nm. vallás- és közoktatásügyi miniszterium megbízásából a Magyar Könyvszemle 1897. évi folyamát. Mint társszerkesztő, részt vett a Turul 1897. évi folyama szerkesztésében. Mint segédszerkesztő, részt vett az Athenaeum kiadásában megjelenő »A Magyar Nemzet Története« című vállalat szerkesztésében.

A Magyar Tud. Akadémia levelező tagja és történelmi bizottságának tagja; a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság és a Magyar Történelmi Társulat ig. választmányi tagja és az előbbinek jegyzője.

Kereszty István segédőr.

1. A hazai nem-magyar nyelvű hirlapirodalom 1897-ben. (M. Könyvszemle.)

2. Folyóiratok a könyvtárban. (M. Könyvszemle.)

Kiseb dolgozatok.

3. A *Hazánk*-ban: Ruskin: Velence Kövei. (Könyvismertetés.) — Dietrich Gyula: Társadalmi kérdések. (Könyvismertetés.) — Mader: A piros czipő. (Balletismertetés.) — Giordano: André Chénier. (Operabírálat.)

4. A *Vasárnapi Ujság*-ban: Aggházy Károly. (Életrajz.) — Leoncavallo. (Zenei tanulmány.) — A »Bohéme« alakjai. (Operabírálat.)

5. A *Reggeli Ujság*-ban: 1148 hirlapunk. (Bibliografiai tanulmány.) — Aggházy: »Maritta«. (Operabírálat.) — Leoncavallo: »Bohéme«. (Operabírálat.)

6. Az *Általános Tudósító*-ban (Könyomat, és ennek révén számos vidéki lapban): A test. (Tornaügyi vezércikk.) — A magyar hirlapirodalom. (Irányczikk.)

7. A *Pallas Nagy Lexiconá*-ban a zenészek életrajza. 1897 június óta a Magyar Zeneszerzők Társaságának jegyzője

Dr. Erdélyi Pál segédőr.

1. A British Museum és könyvtára. (M. Könyvszemle, 1897.)
 2. Jelentés a második nemzetközi könyvtári konferenciáról, mely Londonban 1897 július 12—17. napjain tartatott. (M. Könyvszemle, 1897.)
 3. Balassa versek-e? (A hét penitenciás ének). (Az Irod. Tört. Közl. szerkesztőségében, sajtó alatt.)
 4. A XVI—XVII. század egyházi költészetének bibliográfiája. (Sajtkészen.)
 5. Munkában: Balassa Bálint élete.
 6. Munkában: A »virágének«.
- A közoktatási kormány megbízásából, mint hivatalos képviselő, részt vett a Londonban 1897. tartott második nemzetközi könyvtári konferencián, alapító tagja a Kisfaludy-Társaságnak, a Történelmi- és Néprajzi Társaságoknak, választmányi tagja a Philologiai Társaságnak.

Dr. Sebestyén Gyula segéd.

- 1897
1. Ki volt Anonymus? (Benyújtott a M. Történelmi Társulat 1897. szept. 30-án lejárt pályázatán.)
 2. A székelyek neve és eredete. (»Ethnographia« I—VI. füz. s külön a »Néprajzi Füzetek« IV. száma gyanánt, kivonatban a Pallas Nagy Lexikona XV. kötetében.)
 3. A magyarok eredetének mondája (Felolvastatott a Kisfaludy-Társ. milleniumi közgyűlésén s megjelent a Kisfaludy-Társ. »Évlapjai« XXXI. kötetében.)
 4. A magyar honfoglalás mondái című pályanyertes művének folytatólagos kidolgozása és sajtó alá előkészítése.
 5. Rege a csodaszarvasról. (Felolvastatott a M. Néprajzi Társaságban.)
 6. Gyászmagyarok. (Felolvastatott a M. Néprajzi Társaságban.)

A M. Néprajzi Társaság főtítkára, a M. T. Akadémia I. osztálya irodalomtörténeti bizottságának tagja, az Országos Hírlap külső munkatársa. — Országos mozgalmat indított a pogánykorinak bizonyult *regölés* maradványainak összegyűjtése ügyében.

Dr. Áldásy Antal segéd.

1. Az Enyingi Török család czimereslevele 1481-ből. (Turul, 1897.)
2. IV. Kelemen pápa egy regestakötete a M. Nemz. Múzeumban. (M. Könyvszemle, 1897. II. f.)

3. Az 1896. évben megjelent kiválóbb történeti munkák ismertetése összefoglaló cikkek alakjában a Mittheilungen des Instituts für österr. Geschichtsforschung és az Archivio storico italiano 1897. évfolyamaiban.

4. Ismertetések és bírálatok a Pester Lloyd, a Századok, Turul, M. Könyvszemle és Magyar Sionban; heraldikai cikkek a Pallas Nagy Lexikonában; bírálatok a Magyar Kritikában.

5. Munkában: A nyugati nagy egyházszakadás történetéből egyes részletek.

6. Munkában: A gróf Zichy család okmánytárának I—IV. kötetéhez név- és tárgymutató.

7. Munkában: A vatikáni könyvtár története.

8. Munkában: Az egyetemes középkor története 1250—1525-ig.

9. Munkában: A magyarországi anabaptisták története.

A budapesti tudomány-egyetemen az egyetemes középkori történet magántanára, a Magyar Történelmi és Genealogiai és Heraldikai társulatok igazgató választmányának, a Szent-István társulat tudományos és irodalmi osztályának tagja; fővárosi törvényhatósági bizottsági póttag.

Dr. Esztegár László segéd.

1. A brüsszeli második nemzetközi bibliografiai konferencia. (Külön lenyomat a M. Könyvszemle 1897. évi folyamából.)

2. A brüsszeli határozatok. (M. Könyvszemle, 1897.)

3. Kisebb közlemények a Magyar Könyvszemle és a Turul Szakirodalom és Vegyes Közlemények cz. rovataiban.

4. Tárcaák a Magyarországon: Izsó Miklósról és a brüsszeli bibliografiai intézetről; az Egyetértésben: a magyar képzőművészetéről; a Főv. Lapokban: id. Szinnyi Józsefről

5. Sajtó alatt Otthon és Másutt cz. könyv. (Kisebb irodalomtörténeti és esztetikai dolgozatok, utirajzok stb. gyűjteménye.)

6. Munkában: Kossuth és a Pesti Hirlap című kisebb tanulmány a magyar politikai sajtó története köréből, múzeumi kéziratanyag felhasználásával.

7. Munkában: A repertorium kérdés mai állása.

Részt vett a brüsszeli második nemzetközi bibliografiai konferencián 1897 augusztus havában és tartott két előadást az ipari munkások részére a Magyar Nemzeti Múzeum képtárában.

Dr. Melich János segéd.

1. A Nyelvtudományi Közleményekben: 1. Gereb; 2. Sarjú; 3. Zsomba; 4. Fáré; 5. Ismeretlen magyar Calepinus; 6. Magyar jövevények; 7. Báhomos; 8. Hársongárd; 9. Rajnot; 10. Labancz; 11. Esperest; 12. Geréb; 13. Zsebrák; 14. Marha.

2. A Magyar-Nyelvőrben: 1. Jegyzetek Szarvas Gábor német jövevény szavaihoz; 2. Tarack; 3. Fecstej; 4. Körözs; 5. Egy követ fujni; 6. Furik; 7. Német jövevényyszók; 8. Heyden Sebald beszélgetései; 9. Erdélyi szász jövevényyszók; 10. Szeremle; 11. Tözsér; 12. A kolozsvári kódex.

3. A Magyar Könyvszemlében: 1. Freisingeni töredékek; 2. Heyden Sebald beszélgetései.

4. Ethnographia, Magyar Kritika, Egyetemes philologiai Közöny: több könyvismertetés, bírálat.

5. Sajtó alatt: A Gyöngyösi szótár (A M. Tud. Akadémia kiadásában.)

6. Sajtó alatt: Deutsche Ortsnamen und Lehnworte des ung. Sprachschatzes (Az innsbrucki Wagner czégnél.)

A Magyar Tudományos Akadémia nyelvtudományi bizottságának segédtagja; a Magyar Néprajzi Társaság segédtitkára és könyvtárnoka.

Dr. *Bartha József* segéd.

1. A jelenkori nyelvújítás szavai. (M. Nyelvőr, 1897.)

2. »Töldalék«. — Egy ismeretlen szótár a nyelvújítás idejéből. (M. Könyvszemle, 1897.)

3. Czim és rangsor. (M. Nyelvőr, 1897.)

4. Szépirodalmi lapjaink erkölcsi iránya. (Kath. Szemle, 1897.)

Ismertetések, bírálatok:

5. Zrinyi Miklós élete, Széchy Károlytól. (Kath. Szemle, 1897.)

6. Régi magyar könyvtár. (Kath. Szemle, 1897.)

7. A Lobkovitz, a Keszthelyi, a Jordánszky és Erdy kódexek feldolgozásainak ismertetése. (M. Könyvszemle, 1897.)

8. Szécsény és közvetlen vidéke a honfoglalás előtti korban, Pintér Sándortól. (Ethnographia, 1897.)

9. A magyar nyelvtisztító törekvések története, Bárdos Remigtől. (M. Kritika, 1897.)

10. Szinnyei: Rendszeres magyar nyelvtan. (Egy. Phil. Közöny, 1897.)

11. Szinnyei: A magyar nyelv. (Egy. Phil. Közöny, 1897.)

12. Vegyesek. kisebb ismertetések, szófejtetések és alkalmi czikkek a következő lapokban: Alkotmány, Magyar Szemle, Kath. Szemle, Nyelvtud. Közlemények, Magyar Nyelvőr.

A Szent István Társulat, a Budapesti Philologiai Társaság és a M. Néprajzi társaság tagja.